

16. Maruniak V. *Ukrainska emigratsiia v Nimechchyni i Avstrii po druhii svitovii viini u 2–kh t / V. Maruniak.* – Miunkhen: Akademichne vydavnytstvo d–ra Petra Beleia, 1985. – T.1: Roky 1945–1951. – 1985. – 432 s.

17. Mykhas R., Mykhas M. Bohdan–Yulian Piurko: vykonavskiy aspekt diialnosti // *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho.* – Vyp.96: Muzychne vykonavstvo i pedahohika: istoriia, teoriia, interpretatsiini aspekty kompozytorskoi tvorchosti. – K.: NMAU im. P. I. Chaikovskoho, 2011. – S.81–90.

18. Miroshnyk A. *Muzyka i dolia / Anatolii Miroshnyk.* – K.: Muzychna Ukraina, 2008. – 172 s.

19. Molchko U. B. *Kompozytorska spadshchyna Ostapa Bobykevycha u suchasnykh navchalno–metodychnykh vydanniakh / U. B. Molchko // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Mysterstvovnavstvo.* – Ternopil: [B. v.], 2014. – Vyp.1. – S.16–21.

20. Mukha A. *Kompozytory Ukrainy ta ukrainskoi diaspory. Dovidnyk / Anton Mukha.* – K.: Muzychna Ukraina, 2004. – 352 s.

21. Spivanyk UPA. – Rehensburh: [B. v.], 1950. – 162 s.

22. *Ukrainska trybuna.* – Miunkhen. – 1948. – Ch.19. – 14 bereznia.

23. *Ukrainska trybuna.* – Miunkhen. – 1948. – Ch.31. – 6 chervnia.

24. Filonenko L. Yaroslav Barnych – mytets, pedahoh, hromadianyn / Liudomyr Filonenko // *Mysterstvo ta osvita.* – K., 1996. – №2. – S.42–46.

25. Filonenko L. Yaroslav Barnych ta yoho pisnia «Hutsulka Ksenia» / Liudomyr Filonenko // *Narodna tvorchist ta etnohrafia.* – K., 1994. – №4. – S.74–80.

26. Filonenko L. Yaroslav Barnych. *Naukovo–populiarnyi narys pro zhyttia i tvorchist / Liudomyr Filonenko.* – Drohobych: Vidrozhennia, 1999. – 149 s.

27. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy.* – F.1. – Op.23. – Spr.5167. – 63 ark.

28. *Tam samo.* – Spr.5166. – 343 ark.

29. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv–muzei literatury ta mysterstva Ukrainy.* – F.1352. – Op.1. – Spr.25. – 35 ark.

30. *Chas.* – Niurnberh. – 1947. – Ch.18. – 4 travnia.

31. *Chas.* – Niurnberh. – 1947. – Ch.27. – 6 lypnia.

32. *Chas.* – Niurnberh. – 1947. – Ch.48. – 30 lystopada.

33. *Chas.* – Niurnberh. – 1947. – Ch.51. – 21 hrudnia.

34. *Chas.* – Niurnberh. – 1947. – Ch.9. – 2 bereznia.

35. *Chas.* – Niurnberh. – 1948. – Ch.41. – 10 zhovtnia.

36. Shybanov H. Nestor Horodovenko. *Zhyttia i tvorchist / Heorhii Shybanov.* – K.: Vydavnytstvo imeni Oleny Telihi, 2001. – 248 s.

37. *Shliakh peremohy.* – K., 2010. – №33–34. – 18 serpnia.

Podobied O. A., candidate of historical sciences, docent, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), o.a.podobyed@npu.edu.ua

Ukrainian musical life in the post-war West Germany

The Ukrainian musical life in post-war West Germany are analyzed. The main directions of the activity of Ukrainian musicians are clarified. The organizational direction was realized primarily in the creation of the Union of Ukrainian Musicians. Ukrainian composers have written many works, in particular symphonies, oratorios, ballet miniatures, songs for solo performances; relatively few musical works for children; the weak link was the creation of church music. In Western Germany, professional choirs and instrumental and vocal ensembles began to be active, among them the choir «Ukraine» N. Gorodovenko, the Chaplain of Bandurist named after T. Shevchenko G. Kitasty, the male choir of V. Bozhik and the Ukrainian opera ensemble B. Piurko. The publisher's line of activity was realized through the creation and publication of song books and the publication of articles in a number of Ukrainian magazines in West Germany. Caring for the comprehensive development of small Ukrainians musicians opened music schools, most of which operated in the American occupation zone of Germany.

Keywords: displaced Ukrainians, West Germany, music, musician, composer.

* * *

УДК 930.2(447)«1941–1945»

Ковальська Л. А.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних систем управління, Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Україна, Вінниця), l.kovalska@donnu.edu.ua

ЛИСТУВАННЯ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ

Проаналізовано матеріали приватного листування як окремого виду історичних джерел особового походження і важливого носія історичної інформації суб'єктивного характеру в умовах окупації території України на прикладі діяльності руху Опору. Метою статті є дослідження історичного потенціалу і проблематики приватного листування за їх походженням та метою створення. Визначено, що методика джерелознавчого аналізу листування передбачає їх збір і вивчення з точки зору з'ясування автора і адресата, аналіз змісту, інформаційної цінності та відповідності історичних реалій, можливостей використання інформації. З'ясовано, що листування як результат міжособистісної комунікації в умовах війни, зберігає специфічну інформацію особового характеру, особистісні переживання, приватні оцінки і судження сучасних для них подій та явищ, які за інформаційними можливостями та способом подання оточуючої дійсності суттєво відмінні від офіційних свідчень в документах органів влади та управління.

Ключові слова: листування, історичне джерело, джерело особового походження, окупація.

Джерельна база дослідження проблем руху Опору на території України в умовах Другої світової війни представлена архівними матеріалами відображає багато складних і суперечливих моментів історичного процесу. Спеціальні методологічні підходи дослідження джерел дають змогу отримати необхідну інформацію та реконструювати події минулого. Вивчення приватного листування як історичного джерела, і джерельне відображення партизансько–підпільного руху в Україні стає об'єктом роботи українських істориків [1; 2]. Проте, матеріали листування сформовані в умовах окупації не отримали достатньої уваги сучасної історичної науки. Як зазначив О. Є. Лисенко, ідеологічне протистояння в роки війни позначилося на матеріалах агітаційного спрямування та офіційній статистиці, аналітичних викладках радянських та німецьких військових, господарських, ідеологічних органів, спецслужб. Звідси, необхідність критичного ставлення до наявних джерел, їхнього ретельного порівняння й перевірки. Постала потреба інтенсивного залучення альтернативних джерел: спогадів, щоденників, епістолярій, реліквій воєнної доби, картографічної продукції, ілюстрацій, фотоматеріалів тощо [3, с. 15].

Враховуючи сучасні наукові тенденції історичного джерелознавства і необхідності введення джерел особового походження, метою статті є дослідження історичного потенціалу і проблематики приватного листування за ознаками їх походження та метою створення.

Документи особового походження на прикладі приватного листування як носії інформації унікальні за інформативністю та викладом подій. Цей вид джерел особового походження відображає форму комунікації в роки Другої світової війни, оскільки лист був єдиним засобом міжособистісного та офіційного зв'язку або інформування. Діяльність у тилу ворога зумовила складнощі комунікації за межі фронту. Листування років війни є властивим більше фронтовій та прифронтовій пошті у власний тил. Партизанам і підпільникам листування в силу специфіки діяльності не було доступне.

Листування це особистісне, не схоже на будь-який інший вид історичне джерело. Такий засіб спілкування і передачі інформації між людьми у роки війни, між суспільством і владою, відображає питання життєдіяльності суспільства і подальшого розвитку держави. Вони представляють велику інформативну цінність для історичних досліджень і можуть слугувати вивченню широких суспільних настроїв. Щоденники і спогади як історичне джерело уступають місцем листуванню в пізнанні душевних переживань автора, оскільки їх значно менше і писали не всі, а часто люди освічені і з певною метою. На відміну від листування, мемуари несуть на собі відбиток соціального і політичного замовлення, цільової установки, що впливає на їх інформативність та достовірність. За видовими ознаками, змістом та метою, усі листи можна розглядати як: газетний жанр; різновид діловодних документів; листи відомим суспільним діячам; різновид епістолярного жанру.

Виділення листів в окрему групу документів особового походження виправдане. Це унікальне джерело інформації, яке дозволяє дослідити аспекти соціальної історії, вивчення людини, особистості. Листи учасників Другої світової війни сьогодні представлені по різних архівах, фондах, колекціях. Щоб отримати цілісне уявлення про події війни та її соціальні процеси, необхідно провести величезну методологічну роботу з виявлення листів. Методика аналізу листування як історичного джерела включає в себе збір і вивчення їх з точки зору представлення автора і адресата, аналіз змісту, інформаційної цінності та відповідності реаліям, можливостей використання.

Знайти у фондах архівних і музейних установ України стійкі комплекси листів складно. Серед таких комплексів виділяється постійна пошта в газети. Можна виділити окрему підгрупу листів, отриманих у зв'язку з ювілеєм або знаменними подіями, обговоренням будь-якого важливого документа, державного або партійного значення. Окремо виділяється постійна пошта в державні та громадські установи – це скарги, претензії, пропозиції, доноси.

Не менш важливим історичним джерелом є офіційне листування між органами влади, військовими підрозділами та структурами, партизанськими загонами та органами УШПД. Офіційне листування не має характеру соціального та антропоцентричного джерела, є складним та інформативним джерелом взаємин різнорівневих органів влади. Такі матеріали листування як джерело розглядається в групі діловодної документації, відображає документообіг та класифікується за походженням. Офіційна переписка не має стійких документальних комплексів в архівному фонді України.

Серед приватного листування років війни представлені листи до рідних, друзів, знайомих – стійке листування, що зараховується до епістолярного жанру. Частина джерел у вигляді сімейного листування представлена лише в особових фондах або в сімейних архівах. На державне зберігання вони, як правило, не потрапляли. Окремі матеріали можна зустріти в особистих фондах архівів, але це переважно листування відомих людей. Так, в «Особовому фонді С. Ковпака (1887–1967 рр.)» ЦДАГОУ номер 214, 41 справа містить

особові документи фондоутворювача за 1941–1966 роки діяльності. Серед них важливе місце займає листування С. Ковпака з різних питань – соціальних (переписка з партизанами, керівниками партизанських загонів, з питань нагородження, соціальної підтримки партизан та партизанських родин), офіційних (переписка з керівництвом) та діловодних (переписка з УШПД та КП(б) У). Подібні матеріали представлено в «Особовому фонді Д. Коротченка (1894–1969 рр.)» ЦДАГОУ за номером 240, 32 справа. Серед інших документів представлено листування фондоутворювача на посаді секретаря ЦК КП(б)У, листування в період війни. Особливу увагу привертають копії листів з партизанами здебільшого з соціальних питань та проблем матеріального забезпечення діяльності партизанських загонів. Листи зібрані в фонд 63 «Первая Украинская партизанская дивизия им. Дважды Героя СССР С. Ковпака (Сумское партизанское соединение)» опис 1 1941–1945 рр. У справах 41–46 зберігаються листи різного характеру – переписка з УШПД, загонами партизан Білорусі, військовими радами фронтів, частинами з питань координації бойової діяльності, керівництвом ДКО, ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У про результати бойових дій, матеріального забезпечення, нагородження.

Епістолярна спадщина років війни кількісно велика, інформативно всебічно представлена. Вона привертала й привертає до себе увагу дослідників. Зустрічаються тематичні винятки комплексів історичних джерел епістолярного характеру. Зокрема, фронтові листи, що репрезентують події та утворюють окремі фондові колекції. Носієм особистісної історичної інформації з соціальних аспектів в умовах Другої світової війни є непрочитані листи 1941 р., що складають унікальний джерельний комплекс [1].

Історична наука в різні періоди зверталася до джерелознавчого аналізу епістолярної спадщини років Другої світової війни. Це виражено в публікаціях різноманітних збірок листів пов'язаних з висвітленням війни, окремими науковими розвідками джерелознавчого плану [7–9]. Так само, колекції листів «Великая Отечественная в письмах» упорядник В. Грішин, «Говорят погибшие герои...», «Листи з фронту...» каталог [4], «Последние письма с фронта...» збірник [6]. Серед джерелознавчих розвідок епістолярного спадку років війни роботи С. Абросімова [2], Т. Пастушенко [5]. Дослідники А. Курносов [10] та Н. Клейн [11] дотримуються джерелознавчого підходу до фронтового епістолярного комплексу, виокремлюючи питання історії партизанського руху Опору в тилу ворога.

Психологічно складним та інформаційно насиченим є листування експозиції Меморіального комплексу. Колекцію джерел епістолярного жанру становить приватна кореспонденція 1941 р., яка в роки Другої світової війни була вивезена з України і перебувала у фондах поштового та технічного музеїв Відня. Листи воєнної доби характеризують багато питань, здебільшого відображають морально-психологічний стан людини у складних умовах. Фондова колекція налічує більше п'яти тисяч листів, різного адресата та епістолярія. Авторами переписки є відомі воєначальники, маловідомі особи, рядові солдати, члени їх сімей. Інформативно-емоційно такі документи і сьогодні несуть багато цікавих свідчень. Допмагають відтворити особливості

подій, атмосферу окремого епізоду, привертючи увагу до емоційних описів, суб'єктивних суджень, що не відображено в офіційних повідомленнях і донесеннях. Кожен такий лист містить величезний джерелознавчий та фактологічний потенціал, відтворює картину життя населення в умовах війни.

Дослідження листів як окремого виду історичного джерела починають з аналізу епістолярного матеріалу, отримання історичної інформації, впровадження таких джерел до наукового обігу. Окремим напрямом джерелознавчого дослідження листування є пошук адресантів та адресатів. Необхідно визначити методологічні основи опрацювання епістолярного джерельного комплексу, від якого залежить науковість, об'єктивність і достовірність джерела. Варто систематизувати наявний комплекс історичних епістолярних джерел за видовими ознаками та відповідними критеріями: 1) за соціальним статусом і військовими посадами адресантів: листи написані кадровими військовими; листи та поштові картки рядових військових; листи військовополонених написані на німецьких та угорських поштових картках; листи цивільних громадян, яких війна застала на прикордонних територіях; листи студентської молоді; дитячі листи; 2) за національністю адресантів; 3) за географією адресатів: по території СРСР; 4) за мовними ознаками: українською та іншими мовами; 5) листи бійців і командирів армії до редакцій періодичних видань; 6) листи окремих радянських установ і організацій (виділені умовно, оскільки офіційні листи це діловодна документація).

За зовнішнім виглядом, матеріалом написання і способом відправлення кореспонденції можна виділити поштові клаптики паперу, затерті конверти, поштові картки та солдатські «трикутники» – фрагменти воєнного життя та емоційні свідчення. Листи написані без прикрас, приховування почуттів, без героїського пафосу, відкриті і щирі. В листуванні 1941 р. відсутній надмірний владний контроль та цензура змісту і адресата. «Бережи дітей і себе», – 6 липня 1941 р. пише Н. Яковенко дружині у село Шупики Богуславського району на Київщині [12]. Тут присутня емоційна легкість і подальша невизначеність – війна ще не вкоренилася у свідомості учасників, не відображає відчаю та безповоротності обставин.

Матеріали листування в умовах війни та боротьби у тилу ворога, проїняті піклуванням і любов'ю до рідних, ненавистю до ворога і вірою у перемогу. У листах можна прослідкувати й відчуття малої Вітчизни, тепла рідної оселі. Історичні джерела подібного типу написані не послідовно і хаотично й добре відображають умови і обставини написання. У багатьох зразках акти кореспонденції надмірно скупі, короткі, ніби написані наспіх в умовах загрози. Невизначеність і страх війни зумовлюють скупий малослівний текст кореспонденції – прості питання, нехитрі відповіді, емоційні повідомлення. В джерелознавстві історичні характеристики інформативності листування найбільш повно відображають внутрішній світ людини та її повсякденність, несуть величезний інформаційний потенціал, збагачують історичні дослідження ретроспективними картинами початкового періоду Другої світової війни на території України.

Названий джерельний комплекс зберігся до сьогодні, більшість листів навіть не прочитані, в умовах війни не знайшли свого адресата. Варто відмітити окремі недоліки приватного листування як носія історичної інформації. Багато конвертів підписано нерозбірливо, з використанням діалектів, деяких адрес вже не існує, листи написані національними мовами, без особистих даних адресантів або лише з їх ініціалами. Це зменшує їх інформативність, не дає інформацію особистого характеру, взаємин адресата і адресанта. З плином часу та збереженням листів, можна прочитати та зрозуміти не весь текст, стиль написання, грамотність та почерк в багатьох випадках складні і нерозбірливі. Відсутність і «непрочитаність» такої інформації суттєво ускладнює атрибування епістоляріїв, визначення долі їх авторів для відтворення загальної історичної картини досліджуваної проблеми. Не зважаючи на видимі формальні вади приватного листування років війни, загальний джерелознавчий аналіз підтверджує, що таке історичне джерело є матеріалізованою людською пам'яттю, акумульованим пластом духовної культури народів пострадянського простору, і сьогодні допомагають досягнути їхню душу та ментальність в умовах війни та боротьби за майбутнє.

Кореспонденція років війни розглядається дослідниками як комплекс епістолярних джерел, присвячених різним сторонам повсякденної дійсності. В джерелознавчому дослідженні слід враховувати, що історичні умови війни істотно впливали на світогляд авторів листів, що зумовлює критичний підхід до оцінки їх інформаційного потенціалу. Листування емоційно передає переживання радянських людей під час активних бойових дій, відображає масштаби евакуації населення та відступу радянських військ, організації спротиву на окупованих територіях. Так, в листі невідомого автора написано: «Я опять попал под бомбежку... Мне кажется, я должен жить 100 лет, после того, что было сегодня. Ужас! Кровь и куски мяса» [12]. Історична інформація, що збереглася у листах – це оцінка суспільно-політичної, побутово-соціальної та воєнної ситуації в радянському суспільстві в перші місяці війни.

Характерною особливістю листування першого року війни є віра в перемогу над ворогом. У багатьох листах констатується факт, що шлях до перемоги – довгий і тернистий з втратами, простежується сподівання мобілізованих на швидке повернення додому. Інформативно виділяються епістолярні джерела адресовані у сільську місцевість, в яких чітко прослідковується менталітет селянина, потяг до землі. Наприклад, у листі до Клавдії Гавриш із села Гоголі, що на Хмельниччині, від її чоловіка: «Корову не продавай, може, я повернуся, дасть Бог...» [12]. Епістолярні джерела передають сподівання адресантів на швидке повернення додому, піклування про рідних, намагання їх заспокоїти, упевнити, що всі залишаться живі та здорові. Незважаючи на всеохопну ідеологію, широку агітаційну пропаганду у радянському суспільстві, частина листів містить звернення до Бога (переважно західні області України). Кореспонденція серпня-вересня 1941 р. містить інформацію, що гітлерівці «продавали» людей з полону. «Хай батько просить старосту села і хай скоро йде за мною», – йдеться в листі полоненого [12].

Отже, в джерелознавчому аналізі матеріалів листування варто враховувати головні риси спогадів

фронтового покоління, серед яких простежується ідейність, оцінка подій з партійних позицій, героїзація і ідеологізація конкретних боїв і їх учасників, соціологізація, заміна індивідуалізованих портретів і подій романтизованими героїзованими образами, покликаними дати наступному поколінню ідеалізований образ захисника. Виділені напрями міфологізації подій Другої світової війни на прикладі місцевої історії в джерелах листування дозволяють побачити загальні закономірності в міфологізації описуваних сюжетів. Незважаючи на різнохарактерність та різноманітність кореспонденції років війни, інформація з листів за своїм змістом спрямована в майбутнє, майже кожен лист має звернення до дітей, слова настанов та батьківської любові.

Список використаних джерел

1. Легасова Л. В. Непрочитані листи 1941 року – унікальний джерельний комплекс / Л. В. Легасова // Архів України. – 2010. – №2 (268). – С.144–154.
2. Абросимова С. В. Епістолярні джерела та методи їх дослідження // Вісник Дніпропетровського університету. – 2000. – Вип.8. – С.185–189.
3. Лисенко О. Є. Деякі проблеми джерельного забезпечення досліджень історії України періоду Другої світової війни // Архіви України. – 2010. – Вип.2 (268): квітень–червень. – С.7–22.
4. Листи з фронту. З фондів Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького. Каталог / Авт.–упоряд.: В. М. Сацута. – Дніпропетровськ: Арт–Прес, 2007. – 68 с.
5. Пастушенко Т. В. Листи як джерело вивчення проблеми українських «остарбайтерів» періоду Другої світової війни // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. / НАНУ. Ін–т іст. України. – К., 2002. – Вип.6. – С.70–76.
6. Последние письма с фронта. 1941 год: Сборник. – Т.1 / Гл. ред. кол.: Стефановский Г. А. (председатель) и др. – М.: Воениздат, 1991. – 454 с.
7. Ришин А. Г. Я пишу тебе из сорок первого... / Сост. М. В. Тунгускова. – М.: Мысль, 1990. – 187 с.
8. Николаенко А. В. Фронтіві епістолярії 1941–1945 рр. криз призму гуманістичних цінностей / Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. – 2014. – Вип.17. – С.274–286.
9. «...Хоть раз напишу тебе правду». Письма солдат вермахта из сталинградского окружения / Сост. Н. Э. Вашкау. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2013. – 135 с.
10. Курносоев А. А. Источники по истории народного сопротивления в тылу немецко–фашистских захватчиков 1941–1945 гг. / А. А. Курносоев // История СССР. – 1965. – №3. – С.35–45.
11. Клейн Н. Л. Письма – ценный источник / Н. Л. Клейн // Советские архивы. – 1966. – №4. – С.71–86.
12. Фонды НМІВВВ. – ТФ–5588.

References

1. Lehasova L. V. Neprochytani lysty 1941 roku – unikal'nyy dzherel'nyy kompleks / L. V. Lehasova // Arkhivnyy Ukrayiny. – 2010. – №2 (268). – С.144–154.
2. Abrosymova S. V. Epistol'nyy dzherela ta metody yikh doslidzhennya // Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu. – 2000. – Vyp.8. – С.185–189.
3. Lysenko O. Ye. Deyaki problemy dzherel'noho zabezpechennya doslidzhen' istoriyi Ukrayiny periodu Druhoi svitovoyi viyny // Arkhivnyy Ukrayiny. – 2010. – Vyp.2 (268): kviten'–cherven'. – С.7–22.
4. Lysty z frontu. Z fondiv Dnipropetrovs'koho istorichnoho muzeyu im. D. I. Yavornyts'koho. Kataloh / Avt.–uporyad.: V. M. Satsuta. – Dnipropetrovs'k: Art–Pres, 2007. – 68 s.
5. Pastushenko T. V. Lysty yak dzherelo vyvchennya problemy ukraiyins'kykh «ostarbayeriv» periodu Druhoi svitovoyi viyny // Storinky voyennoyi istoriyi Ukrayiny: Zb. nauk. statey / NAN Ukrayiny. In–t istoriyi Ukrayiny. – K., 2002. – Vyp.6. – С.70–76.
6. Poslednie pis'ma s fronta. 1941 god: Sbornik. – Т.1 / Gl. red. kol.: Stefanovskij G. A. (predsedatel') i dr. – М.: Voennizdat, 1991. – 454 s.

7. Rishin A. G. Ja pishu tebe iz sorok pervogo... / Sost. M. V. Tunguskova. – М.: Mysl', 1990. – 187 s.

8. Nikolayenko A. V. Frontovi epistolyariyi 1941–1945 rr. kriz' pryzmu humanistychnykh tsinnostey / Aktual'ni problemy vitchyznyanoi ta vsesvitn'oyi istoriyi. – 2014. – Vyp.17. – С.274–286.

9. «...Hot' raz napishu tebe pravdu». Pis'ma soldat vermahta iz stalingradskogo okruzheniya / Sost. N. Je. Vashkau. – М.: Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija (ROSSPJeN), 2013. – 135 s.10. Kurnosov A. A. Istochniki po istorii narodnogo soprotivleniya v tylu nemecko–fashistskih zahvatnikov 1941–1945 gg. / A. A. Kurnosov // Istorija SSSR. – 1965. – №3. – С.35–45.

11. Klejn N. L. Pis'ma – cennyj istochnik / N. L. Klejn // Sovetskie arhivy. – 1966. – №4. – С.71–86.

12. Fondy NMIVVV. – TF–5588.

Kovalska L. A., Ph.D., Associate Professor at the Department of Information Systems Management of the Vasyl' Stus Donetsk National University (Ukraine, Vinnytsa), l.kovalska@donnu.edu.ua

Correspondence as a historical source of personal origin

The materials of private correspondence as a separate type of historical sources of personal origin and an important carrier of historical information of a subjective nature in the conditions of occupation of the territory of Ukraine are analyzed. The purpose of the article is to study the historical potential and problems of private correspondence according to their origin and purpose of creation. It is determined that the method of source study analysis of correspondence provides for their collection and study in terms of clarification of the author and the addressee, analysis of content, information value and relevance to historical realities, possibilities of using information. It was clarified that the correspondence as a result of interpersonal communication in the conditions of war saves specific information of a personal nature, personal experiences, private assessments and judgments of contemporary events and phenomena which, by the information possibilities and way of representing the surrounding reality, are substantially different from official statements in the documents of the authorities and management.

Keywords: correspondence, historical source, source of personal origin, occupation.

* * *

УДК 94(477.8)«1920»

Ніколаєва Н. Б.,

кандидат історичних наук, науковий співробітник історичного факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), natalienik8@gmail.com

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЛІКАРЯ ТА ВИКЛАДАЧА АНОХІНА ОЛЕКСАНДРА КОСТЯНТИНОВИЧА

Висвітлено життєвий шлях лікаря, викладача та громадського діяча Анохіна Олександра Костянтиновича. Детально проаналізовано обставини його арешту органами ВУЧК у 1920 р. Досліджено причини його арешту та негативного ставлення чекістів до представників української інтелігенції та освіти в період 1919–1920-х рр. Доля Анохіна Олександра Костянтиновича виявилася досить типовою для арештованих у 1920 р. Чекісти звинуватили його в контрреволюційному шпигунстві на користь Денікіна. Завданням цієї статті є проаналізувати причини та обставини арешту лікаря та викладача Олександра Костянтиновича Анохіна, проведеного в 1920 р., прослідкувати долю заарештованого. В тому ж році, коли О. Анохін був заарештований, він помер у чекістській тюрмі у віці 37 років. О. Анохін був реабілітований вже в незалежній Україні в 1998 р. Одним із завдань сучасної української історичної науки є повернення із забуття імен невинно репресованих людей, не зважаючи на їх політичні погляди чи партійну приналежність.

Ключові слова: політичні репресії, арешти, викладачі, лікарі, ВУЧК, архівна кримінальна справа.

Пропоноване дослідження присвячене біографії репресованого у 1920 р. лікаря та викладача Анохіна Олександра Костянтиновича.

Завданням цього дослідження є за допомогою маловідомих документів ВУЧК та Комуністичної партії України з'ясувати життєвий шлях лікаря О. Анохіна й обставини його арешту та загибелі в 1920 р.